Тетяна Павлуша

Формування депозитарію комп'ютерних файлів документів у НБУВ

Формування депозитарію комп'ютерних файлів документів забезпечує збереження документальної інформації та оперативне її використання сучасними й прийдешніми поколіннями. Розглядається питання отримання комп'ютерних файлів документів з видавництв, видавничих організацій і по глобальних комп'ютерних мережах. Відзначається доцільність створення в бібліотеці передусім фонду електронних документів з бібліотечної справи та інформаційних наук, а також енциклопедій і довідників універсального характеру. Описано технологію формування інформаційних ресурсів розроблюваного депозитарію і перший досвід її застосування в НБУВ.

Згідно з Указом Президента України від 05.04.96 р. «Про надання Центральній науковій бібліотеці ім.В.І.Вернадського статусу національної» та Положенням про Бібліотеку, серед основних функцій цього загальнодержавного комплексного бібліотечно-інформаційного, науково-дослідного й культурного центру визначено «депозитарне зберігання урядових документів, газет, картографічних видань, комп'ютерних файлів, а також документів ООН, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій».

Забезпечення виконання основних функцій головної всеукраїнської бібліотеки, аналіз діяльності в галузі інформатизації бібліотек України зумовили необхідність робіт зі створення теоретичної бази і практичної реалізації комп'ютерного бібліотечного центру, що сприяє забезпеченню загальноступності документних ресурсів найбільших книгосховищ України та їх введенню в світовий інформаційний простір. Одне з завдань цього центру полягає у формуванні автоматизованого банку даних. Останній, в свою чергу, включає:

- зведений електронний каталог нових надходжень до фондів найбільших бібліотек Києва;
- БД ретроспективної національної бібліографії України;
- повнотекстові БД (електронні версії книг, журналів, газет тощо).

У цій складній системі виділяється самостійна підсистема формування національного депозитарію комп'ютерних файлів документів. Основними джерелами її організації є:

- електронні версії друкованої продукції видавництв та видавничих організацій України;
- тексти публікацій, що розповсюджуються по глобальних комп'ютерних мережах;
- БД на компактних оптичних дисках;
- електронні версії авторефератів дисертацій, що захищаються в Україні.

Підготовка видань до друку державними й комерційними видавництвами здійснюється, як правило, з використанням комп'ютерного набору і подальшим тиражуванням отриманих верстоk засобами поліграфії. Це дає можливість при формуванні депозитарію комп'ютерних файлів послуговуватися комп'ютерними версткими первинних документів.

Технологія формування інформаційних ресурсів вищезазначеного депозитарію передбачає конвертацію вхідних комп'ютерних файлів з «редакційно-видавничих» форматів систем Publischer Ventura. PageMaker та інших у стандартний формат повних текстів документів SGML (Standard Generalized Markup Language). Це дозволяє поділяти документи на власне текст і його структуру безвідносно до будь-якого текстового процесора.

Глибше доцільно проводити обробку комп'ютерних верстоk довідників, енциклопедій і словників з бібліотечної справи та інформаційних наук, які слід трансформувати в повнотекстові БД.

Нова можливість подання документальної інформації в депозитарії комп'ютерних файлів виникла з появою новітньої інформаційної технології, що передбачає комп'ютерне сканування й обробку документів для одержання файлів у форматі PDF. Цей формат графічного подання даних сьогодні є в Internet одним зі стандартів de facto, завдяки наявності в ньому ряду позитивних рис, головними з яких є: компактність графічного подання документів (5-10 Кб на монохромну сторінку); можливість масштабності в діапазоні 50-800% (режим «лупи»); перегортання і прямий доступ до будь-якої сторінки документа; контекстний пошук за документом, незалежність комп'ютерної платформи.

Не останню роль у повсюдному поширенні документів у форматі PDF відіграє умовно безкоштовне надання програми-клієнта Adobe Acrobat Reader для перегляду документів у цьому форматі.

Результати обробки фіксуються на CD-ROM, інформаційна ємність яких забезпечує можливість зберігання на одному диску до 100 тис. сторінок машинописного тексту. Додержання формату SGML створює передумови для пошуку й надання інформаційних ресурсів національного депозитарію через WWW-сервери Internet. У цьому депозитарії відображатимуться комп'ютерні файли всіх документів, що видаються в Україні.

Іншою складовою національного депозитарію комп'ютерних файлів є бібліографічні БД про світовий документний потік.

Досвід розвинутих країн показує, що результати

© *Павлуша Тетяна Петрівна, Київ, 1997*

аналітико-синтетичної переробки первинних документів, зафіксованих на CD-ROM, дають змогу збирати практично всю бібліографічну інформацію про світовий документний потік. При значній ємності компакт-дисків (600-800 тис. записів) і відносно невисокій вартості таке джерело комплектування депозитарію є необхідним.

З широкого спектра бібліографічних БД насамперед доцільно відзначити БД національних бібліографій інших держав, Інституту наукової інформації США, ВІНІТІ, ЮНЕСКО та копії ЕК бібліотек світу.

Новим цікавим напрямом формування депозитарію комп'ютерних файлів документів виявилася можливість одержання електронних версій авторефератів дисертацій, захищених в Україні. Відповідно новому Положенню ВАК України про присудження наукових ступенів, автореферати мають подаватися у ВАК в електронній формі, а ВАК передає їх НБУВ як національному депозитарію цих документів.

Створення такого депозитарію не виключає теледоступу до банків даних інших держав. Однак економічно доцільно мати ретроспективну бібліографічну інформацію світової співдружності в Україні, а глобальні комп'ютерні мережі використовувати для одержання найновіших даних.

Реалізуючи названі напрями, НБУВ нагромадила значний масив БД, що відображають законотворчі процеси, сучасне суспільно-політичне, економічне життя держави та інформаційні ресурси на CD-ROM. У 1995 р. співробітниками бібліотеки створено електронну енциклопедію «Книжкова спадщина України».

Інформаційні ресурси депозитарію доступні не тільки читачам бібліотеки, а й її віддаленим абонентам. Для цього передбачено відповідну телекомунікаційну інфраструктуру. Її принципова особливість - відмова від створення відомчої мережі та вибір як транспортного середовища - Internet, а основного інтерфейсу користувача - типових WWW-клієнтських програм (Netscape Navigator).

Депозитарій комп'ютерних файлів документів надає можливість забезпечити збереження документальної інформації для сучасних і прийдешніх поколінь, її оперативне використання кожним громадянином України в будь-який час, на будь-якій території та інтеграцію документних ресурсів країни в світовий інформаційний простір.

---

1. Про Положення про Національну бібліотеку України імені В.І.Вернадського: Постанова Президії Національної академії наук України // Бібл. вісн. - 1996. - №5. - С. 3-6.
2. Бази даних служби довідково-бібліографічного обслуговування: Анотов. каталог / Упоряд. Т.В.Добко. - К., 1996. - 20 с.